

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 Факультет управління, адміністрування та туризму
 Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

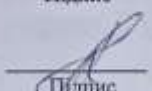

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Особливості розвитку фермерського туризму в Україні за матеріалами кінної ферми «Horse farm» (ФОП Рашова Д.В.), м. Хмельницький

Назва теми

Рівень вищої освіти бакалавр
 Галузь знань 24 «Сфера обслуговування»
 Спеціальність 242 «Туризм і рекреація»
 Освітня програма «Туризм»

Шифр 21069

Виконала студентка 4 курсу, група ТУР-21-1	 Підпис	<u>Надія ХОМА</u> Ім'я ПРІЗВИЩЕ
Керівник: <u>к.е.н., доцент</u>	 Підпис	<u>Оксана ГРИНДІЙ</u> Ім'я ПРІЗВИЩЕ
Нормоконтролер	 Підпис	<u>Оксана ГРИНДІЙ</u> Ім'я ПРІЗВИЩЕ
До захисту допускаю: Зав. кафедри туризму та готельно-ресторанної справи	 Підпис	<u>Ігор ЖУРБА</u> Ім'я ПРІЗВИЩЕ

12 06 2025 р.

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет управління, адміністрування та туризму
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи
Рівень вищої освіти бакалавр
Галузь знань 24 «Сфера обслуговування»
Спеціальність 242 «Туризм і рекреація»
Освітня програма Туризм

ЗАТВЕРДЖУЮ
зав. кафедри туризму та
готельно-ресторанної справи
І. Журба
12 06 2025 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Хоми Надії В'ячеславівни

Прізвище, ім'я, по батькові студента

- 1 Тема роботи Особливості розвитку фермерського туризму в Україні за матеріалами кінної ферми «Horse farm» (ФОП Рашова Д.В.)
керівник роботи Оксана Гриндій, старший викладач
затверджена наказом ректора університету від «07» лютого 2025 р. №23
- 2 Строк подання студентом роботи на кафедру 12.06. 2025 р.
- 3 Вихідні дані до роботи: наукові посібники та підручники з туризму, періодичні видання, звітна документація, Інтернет джерела
- 4 Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що їх потрібно розробити)
У першому розділі розглянути теоретичні основи розвитку фермерського туризму: поняття, види та особливості його організації та міжнародний досвід. У другому розділі представити аналіз розвитку фермерського туризму в Україні та кінної ферми «Horse Farm», спектр послуг, основні напрями його діяльності. У третьому розділі виявити ключові проблеми розвитку фермерського туризму, діяльності кінної ферми «Horse Farm» та запровадити реабілітаційну програму.
- 5 Перелік графічного матеріалу: визначення поняття «фермерський туризм»; основні види фермерського туризму; особливості фермерського туризму в країнах світу; частка регіонів-лідерів за показниками діяльності фізичних осіб-підприємців у сфері сільського (зеленого) туризму в Україні; основні послуги кінної ферми «Horse Farm»; характеристика основних послуг кінної ферми «Horse Farm»; основні проблеми розвитку фермерського туризму; основні компоненти програми «Відновлення через природу: іпотерапія для ветеранів»; рекомендовані пропозиції щодо удосконалення діяльності кінної ферми;
- 6 Дата видачі завдання 06 05 2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Назва розділу кваліфікаційної роботи	Строк виконання	Примітка
1. Вибір теми і складання бібліографії	06.05.2025	<i>Виконано</i>
2. Вивчення стану проблеми за темою «Особливості розвитку фермерського туризму в Україні за матеріалами кінної ферми «Horse farm» (ФОП Рашова Д.В.), м. Хмельницький», висвітлення її в науковій літературі, нормативних документах, мережі Інтернет	10.05.2025	
3. Збір фактичного матеріалу	15.05.2025	<i>Виконано</i>
4. Уточнення мети, завдань і обґрунтування концепції роботи	20.05.2025	<i>Виконано</i>
5. Вибір методів аналізу матеріалів. Попереднє формулювання гіпотез, припущень тощо	25.05.2025	<i>Виконано</i>
6. Обробка зібраного матеріалу	27.06.2025	<i>Виконано</i>
7. Виявлення тенденцій, схем розвитку проблемної ситуації, прогнозування та формулювання підходів до розв'язання проблеми	01.06.2025	<i>Виконано</i>
8. Підготовка тексту Основної частини роботи. Формулювання висновків за розділами	05.06.2025	<i>Виконано</i>
9. Підготовка тексту виступу та загальних висновків, проходження попереднього захисту	10.06.2025	<i>Виконано</i>
10. Здача роботи на кафедру	13.06.2025	<i>Виконано</i>

Студент

 Підпис

Надія ХОМА
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник кваліфікаційної роботи

 Підпис

Оксана ГРИНДІЙ
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

АНОТАЦІЯ

на кваліфікаційну роботу Хоми Надії В'ячеславівни

Тема роботи: Особливості розвитку фермерського туризму в Україні за матеріалами кінної ферми «Horse farm» (ФОП Рашова Д.В.)

Спеціальність 242 «Туризм і рекреація»

Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

Науковий керівник старший викладач Оксана Гриндій

м. Хмельницький, 2025 р.

Кваліфікаційна робота виконана на 32 с., містить 12 таблиць, 2 рисунка, перелік джерел посилань складається із 22 найменувань.

Актуальність роботи. У сучасних умовах фермерський туризм в Україні набуває нового значення, виходячи за межі традиційного відпочинку на природі та перетворюючись на багатофункціональний соціально-економічний інструмент. Особливої актуальності цей напрям набуває в контексті воєнних дій, що тривають в Україні з 2022 року. Фермерський туризм поєднує у собі елементи аграрного виробництва, освітньо-пізнавальних практик, рекреації та терапевтичної підтримки, створюючи унікальні можливості для інтеграції різних верств населення – зокрема ветеранів, військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб і родин з дітьми. Таким чином, дослідження фермерського туризму як простору соціальної підтримки є своєчасним і має практичне значення для розроблення нових підходів до реабілітації та відновлення в умовах війни.

У першому розділі здійснено теоретичне обґрунтування поняття фермерського туризму: розкрито його сутність, принципи, види та особливості організації; міжнародний досвід розвитку цього виду туризму в різних країнах світу.

У другому розділі проведено аналіз стану фермерського туризму в Україні характеристику кінної ферми «Horse Farm». Описано структуру підприємства, спектр основних послуг, визначено цільову аудиторію та окреслено ключові напрямки діяльності.

У третьому розділі виявлено основні проблеми, що стримують розвиток фермерського туризму загалом та діяльність «Horse Farm». Запропоновано шляхи вдосконалення послуг через впровадження спеціалізованих реабілітаційних програм «Відновлення через природу: іпотерапія для ветеранів», що поєднує методи іпотерапії та психологічної підтримки.

Ключові слова: фермерський туризм, агротуризм, кінна ферма, іпотерапія, реабілітація, соціальна підтримка, військовослужбовці, ветерани, внутрішньо переміщені особи.

SUMMARY

for qualifying work Khoma Nadiia Vyacheslavivna

The topic of the work: Peculiarities of the development of farm tourism in Ukraine based on materials from the horse farm "Horse farm" (FOP Rashova D.V.)

Specialty 242 «Tourism and recreation»

Department of Tourism and Hotel-Restaurant Business

Scientific supervisor, senior lecturer O. Hryndii

Khmelnysky, 2025

The qualification work was completed on 32 pages, contains 12 tables, 2 figures, the list of reference sources consists of 22 names.

Relevance of work. Under current conditions, farm tourism in Ukraine is gaining new significance, going beyond traditional outdoor recreation and transforming into a multifunctional socio-economic tool. This area has become particularly relevant in the context of the ongoing military conflict in Ukraine since 2022. Farm tourism combines elements of agricultural production, educational and cognitive practices, recreation, and therapeutic support, creating unique opportunities for the integration of various segments of the population—particularly veterans, military personnel, internally displaced persons, and families with children. Therefore, the study of farm tourism as a space for social support is timely and holds practical value for developing new approaches to rehabilitation and recovery during wartime.

The first chapter provides a theoretical basis for the concept of farm tourism: it explores its essence, principles, types, and organizational features, as well as international experience in the development of this type of tourism in different countries around the world.

The second chapter analyzes the state of farm tourism in Ukraine and presents a profile of the horse farm "Horse Farm." It describes the structure of the enterprise, the range of core services, identifies the target audience, and outlines key areas of activity.

The third chapter identifies the main challenges hindering the development of farm tourism in general and the activities of "Horse Farm" in particular. It proposes ways to improve services through the implementation of specialized rehabilitation programs titled "Healing through Nature: Hippotherapy for Veterans," which combine methods of hippotherapy and psychological support.

Keywords: farm tourism, agritourism, horse farm, hippotherapy, rehabilitation, social support, military personnel, veterans, internally displaced persons.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКОГО ТУРИЗМУ	9
1.1 Поняття та принципи фермерського туризму	9
1.2 Види та особливості організації фермерського туризму	12
1.3 Міжнародний досвід розвитку фермерського туризму в світі	14
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКОГО ТУРИЗМУ ЗА МАТЕРІАЛАМИ КІННОЇ ФЕРМИ «HORSE FARM»	18
2.1 Аналіз ринку фермерського туризму в Україні	18
2.2 Загальна характеристика кінної ферми «Horse Farm»	21
2.3 Оцінка основних послуг кінної ферми «Horse Farm»	24
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКОГО ТУРИЗМУ	27
3.1 Проблем, що стримують розвиток фермерського туризму в Україні загалом і ферми «Horse Farm» зокрема	27
3.2 Розробка реабілітаційна програма «Відновлення через природу: іпотерапія для ветеранів» для покращення діяльності кінної ферми	30
ВИСНОВКИ	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	37

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку внутрішнього туризму в Україні все більшої популярності набуває фермерський туризм як ефективна форма поєднання підприємницької діяльності з культурно-освітніми та рекреаційними функціями. Особливо перспективним є його розвиток у сільській місцевості, де фермерські господарства мають змогу не лише отримувати додаткові прибутки, а й формувати простір для оздоровлення, соціальної взаємодії та збереження локальних традицій.

Актуальність дослідження обумовлюється необхідністю аналізу практичного досвіду впровадження фермерського туризму в реальних умовах воєнного часу, виявлення ефективних механізмів адаптації малого бізнесу до кризових викликів, а також окреслення перспектив розвитку туристичних послуг у сільському середовищі.

Вагомий внесок у теоретичне та практичне дослідження фермерського туризму, зокрема його соціального та рекреаційного потенціалу, зробили як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, зокрема: І. Коваленко, В. Петров, М. Шевченко, О. Мельник, Л. Золотарева, а також закордонні дослідники G. Smith, J. Williams, R. Luckhurst, та D. Lane. У їхніх працях висвітлено основи організації фермерського та кінного туризму, його вплив на сільський розвиток, психоемоційне здоров'я людини та соціальну інтеграцію вразливих груп.

Особливу увагу приділено ролі фермерських об'єктів як інструментів сталого розвитку територій, засобу рекреації та платформи для взаємодії між людьми й природним середовищем. Водночас, проблема системної інтеграції реабілітаційних функцій (зокрема іпотерапії) у діяльність кінних ферм та фермерських господарств досі залишається недостатньо вивченою, що зумовлює актуальність і необхідність подальших досліджень у цьому напрямі.

Метою дослідження є визначення особливостей розвитку фермерського туризму в Україні на прикладі діяльності кінної ферми «Horse Farm», а також обґрунтування перспектив та умов ефективного функціонування такого виду туризму в умовах українського ринку.

Завдання дослідження:

- визначити поняття та принципи фермерського туризму,
- представити види та особливості фермерського туризму,
- розглянути міжнародний досвід розвитку фермерського туризму в світі,
- проаналізувати ринок фермерського туризму в Україні,
- охарактеризувати діяльність кінної ферми «Horse Farm»,
- оцінити основні послуги кінної ферми «Horse Farm»,
- виявити основні проблеми, що стримують розвиток фермерського туризму в Україні загалом і ферми «Horse Farm» зокрема,
- розробити програму «Відновлення через природу: іпотерапія для ветеранів» для покращення діяльності кінної ферми.

Об'єктом дослідження виступають особливості реалізації фермерського туризму на прикладі кінної ферми «Horse Farm»

Предметом дослідження є теоретичні та практичні процеси розвитку фермерського туризму в Україні як одного з напрямів сільського туризму.

Методи дослідження: теоретичний аналіз літератури, методи спостереження, опису, SWOT-аналіз, аналіз звітності підприємства, порівняльний аналіз моделей агротуризму.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання запропонованих підходів на інших сільських територіях для розвитку фермерського туризму в Україні.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (22 найменувань). Робота містить 12 таблиць та 2 рисунка. Загальний обсяг роботи становить 41 сторінок. Основний зміст викладено на 32 сторінках.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКОГО ТУРИЗМУ

1.1 Поняття та принципи фермерського туризму

У ХХІ столітті туризм у сільській місцевості набуває все більшої популярності як у світі, так і в Україні. Однією з найбільш перспективних форм такого відпочинку є фермерський туризм — напрям, що поєднує рекреаційну діяльність із залученням до сільськогосподарських процесів. Попит на автентичність, екологічну чистоту, близькість до природи, а також прагнення до нових вражень сприяють активізації цього виду туризму.

Фермерський туризм є одним із підвидів агротуризму, а той, у свою чергу, є частиною більш широкого поняття – сільського туризму. Залежності між цими поняттями ілюструє рисунок 1.1.

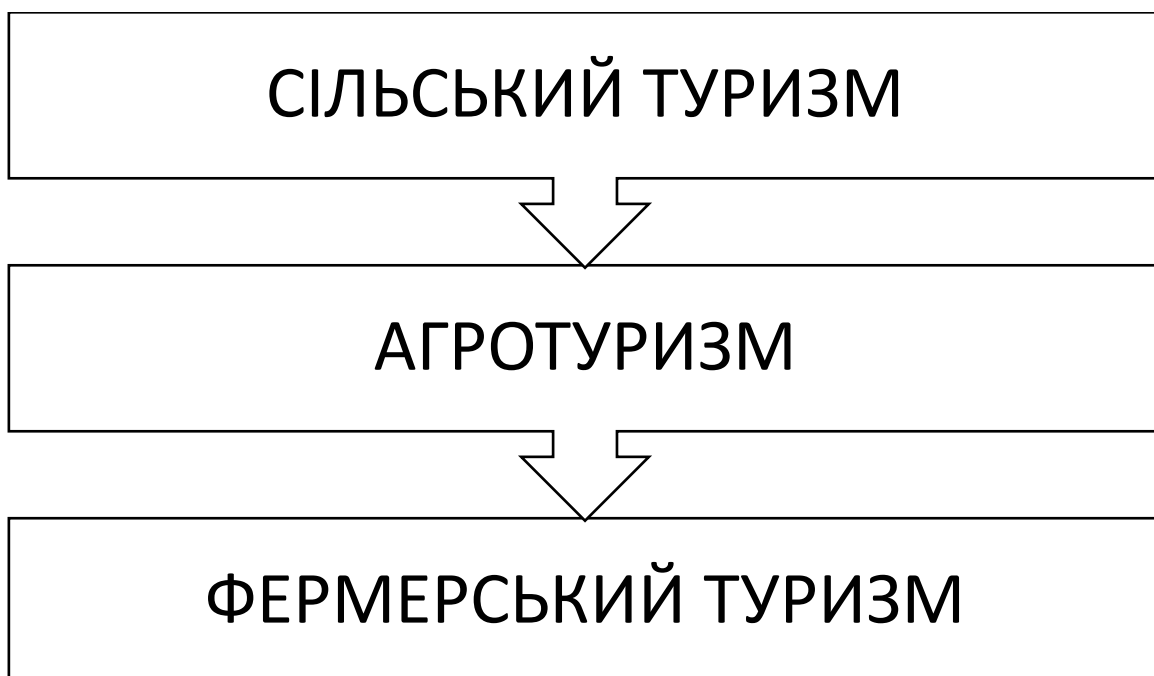

Рисунок 1.1 – Взаємозв’язок понять «сільський туризм», «агротуризм» і «фермерський туризм» [10]

Науковці схильні до різного визначення сутності фермерського туризму. В залежності від визначення, яке подають дослідники, фермерський туризм можна віднести до різних підвидів та напрямів туризму. Для більш детальної демонстрації обґрунтування науковцями значення та сутності цього терміну, наведено таблицю 1.1.

Таблиця 1.1 – Визначення поняття «фермерський туризм» у наукових джерелах

Автор / Джерело	Визначення
П. Горішевський, В. Васильєв, Ю. Зінько [7]	Фермерський туризм – різновид агротуризму, що передбачає тимчасове перебування туристів на фермерському господарстві з метою відпочинку, ознайомлення з аграрною працею та сільським способом життя.
Зінченко А.І. [10]	Визначає фермерський туризм як активну форму зеленого туризму, зорієнтовану на участь туристів у сільськогосподарських роботах і споживання місцевої продукції.
Пінчук Т.А. [15]	Фермерський туризм — вид активного туризму, основна мета якого — участь у сільськогосподарській діяльності, незалежно від місця розташування господарства.
С. Медлік [22]	Вказує, що фермерський туризм — частина агротуризму, яка поєднує послуги з проживання в господарстві та ознайомлення з його повсякденним життям.

На основі аналізу наведених дефініцій можна визначити, що фермерський туризм має такі ключові характеристики:

- базується на функціонуванні фермерського господарства;
- сприяє інтеграції туриста в сільське життя;
- передбачає споживання локальних ресурсів та продукції;
- має екологічну й культурну цінність.

Формування ефективної моделі фермерського туризму неможливе без урахування основних принципів, на яких він базується. Серед них чільне місце посідає принцип автентичності, що передбачає збереження традиційного сільського укладу життя, звичаїв і культурної спадщини місцевих громад. Принцип екологічності орієнтований на мінімізацію впливу на довкілля, раціональне використання ресурсів і популяризацію екологічних цінностей. Важливою складовою є гостинність, яка проявляється у теплій атмосфері прийому, відкритому спілкуванні та персоналізованому ставленні до туристів. Освітній компонент реалізується через ознайомлення відвідувачів із сільськогосподарськими процесами, ремеслами, культурними традиціями, що сприяє збереженню нематеріальної спадщини. Економічна сталість дозволяє фермерам отримувати додатковий дохід, а громадам – розвивати місцеву інфраструктуру. Водночас залучення туристів до фермерських робіт сприяє глибшому зануренню в життя сільської місцевості, формуванню особистісного досвіду та посиленню емоційного зв'язку з місцем перебування.

Таким чином, фермерський туризм є інноваційною формою туристичної діяльності, що об'єднує елементи рекреації, сільського побуту, аграрної праці та еко освітньої місії. Цей вид туризму не лише сприяє зайнятості сільського населення, а й дозволяє відвідувачам пізнати традиційний спосіб життя, відчувати гармонію з природою та долучитися до збереження локальної ідентичності.

1.2 Види та особливості організації фермерського туризму

Фермерський туризм як форма агротуризму може реалізовуватись у різних формах в залежності від ресурсного потенціалу господарства, його географічного розташування, спеціалізації, традицій та рівня розвитку інфраструктури. Основу складають ті напрями, що дозволяють поєднувати сільськогосподарську діяльність з відпочинком, пізнанням культури та побуту регіону.

Основні види фермерського туризму розглянемо за допомогою таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Основні види фермерського туризму

№	Назва	Характеристика
1	Екотуризм	Відпочинок у природному середовищі з мінімальним втручанням у довкілля, часто включає проживання у сільських садибах [16].
2	Освітній туризм	Передбачає ознайомлення з агротехнологіями, майстер-класи з ремесел, участь у фермерських роботах [5].
3	Гастрономічний туризм	Дегустація продуктів місцевого виробництва, участь у кулінарних майстер-класах, відвідування фермерських ринків [13].
4	Активний сільський відпочинок	Катання на конях, велосипедні тури, риболовля, екскурсії, збирання ягід, грибів [19].
5	Традиційно-обрядовий туризм	Знайомство з місцевими святами, обрядами, фольклором (наприклад, свято Івана Купала, різдвяні вечорниці) [12].

Екотуризм орієнтований на відпочинок у гармонії з природою, передбачає мінімальний вплив на довкілля, популяризацію екологічного мислення, а також розвиток маршрутів, що проходять через заповідні території, ландшафтні парки, озера та ліси. Особливої популярності набули кінні, велосипедні та пішохідні екскурсії, збирання грибів і ягід, спостереження за тваринами [5; 11; 13].

Освітній туризм передбачає ознайомлення з агротехнологіями, участь у сезонних польових роботах, догляді за тваринами, проведенні майстер-класів із народних ремесл, що дає змогу туристам глибше пізнати сільське господарство та побут місцевих жителів. Це сприяє збереженню традицій і переданню знань наступним поколінням [8; 10].

Гастрономічний туризм базується на дегустації продукції місцевого виробництва – сиру, меду, вина, домашніх ковбас, випічки, трав'яних чаїв тощо. Особливо привабливими є кулінарні фестивалі, дегустаційні тури, майстер-класи з приготування традиційних страв, участь у зборі врожаю, що формує глибший емоційний зв'язок із місцевістю [9; 13].

Активний сільський відпочинок дає можливість відчувати свободу і простір сільської місцевості. Це можуть бути кінні прогулянки, їзда на бричці, риболовля, катання на велосипедах чи човнах, прогулянки еко стежками, участь у сінокосі. Така форма туризму сприяє фізичній активності туристів та оздоровленню [5; 10].

Традиційно-обрядовий туризм пов'язаний із глибоким зануренням у культурні традиції, обряди та фольклор. Туристи мають змогу брати участь у святкуванні Івана Купала, Різдва, Великодня, відвідати ярмарки, фольклорні вечорниці, співати народні пісні, навчатися старовинних ремесл. Це сприяє збереженню нематеріальної культурної спадщини та формуванню туристичного бренду регіону [11; 13].

Важливою умовою успішної організації є відповідна матеріально-технічна база, що включає житлові приміщення, харчування, санітарні умови, можливості для дозвілля, екскурсій, навчання. Крім того, суттєвим є

людський фактор – гостинність господарів, відкритість до комунікації, вміння організувати дозвілля.

Також до особливостей організації можна віднести:

- можливість сезонного функціонування;
- орієнтацію як на внутрішніх, так і на іноземних туристів;
- адаптацію послуг до родин з дітьми, літніх людей, екотуристів;
- поєднання традиційного способу життя з інноваційними підходами до сервісу [12].

Успішні практики організації фермерського туризму за кордоном свідчать, що системний розвиток цього напрямку можливий лише за умов державної підтримки, чіткої правової бази, розвитку мережі фермерських господарств та маркетингового супроводу [6; 10].

1.3 Міжнародний досвід розвитку фермерського туризму в світі

Світовий досвід розвитку фермерського туризму свідчить про високу ефективність цього виду діяльності як інструменту соціально-економічного розвитку сільських територій. Найбільшого поширення фермерський туризм набув у країнах Європи, США, Канаді, Австралії, де його розвиток підтримується на державному рівні [16; 3; 13].

Варто відзначити вагому роль Європейського Союзу, який вважає сільський туризм одним із пріоритетних важелів розвитку периферійних територій. Особливості розвитку фермерського туризму в різних країнах наведено у таблиці 1.3.

Одним із важливих чинників, що вплинув на розвиток фермерського туризму в ЄС, стала чітка державна політика. Наприклад, у Франції функціонують асоціації, які сприяють стандартизації послуг і підвищенню

якості сервісу. В Італії агротуризм часто поєднується з курортною сферою, що значно розширює цільову аудиторію [13].

Таблиця 1.3 – Особливості фермерського туризму в країнах світу

Країна	Характеристика
Франція	Потужна мережа фермерських садиб, розвиток винного та гастрономічного туризму, популярність проживання в замках [13].
Італія	Розвинена інфраструктура агротуристичних котеджів із рекреаційними послугами (басейни, манежі), підтримка через податкові пільги [13].
Польща	Розгалужена система агротуристичних садиб, добровільна сертифікація, пільгове оподаткування, наявність дорадчих служб [14].
Австрія	Акцент на активному гірському та екологічному туризмі, включення туристів у фермерські процеси (вигін худоби, приготування молочних продуктів) [13].
Великобританія	Система «Bed & Breakfast», орієнтація на сімейний відпочинок, інформаційна підтримка через каталоги та онлайн-платформи [13].

У Фінляндії, Ісландії, Угорщині, Румунії та Іспанії створено власні моделі розвитку сільського туризму, які враховують національні традиції та природні ресурси. Наприклад, в Ісландії діє категоризація гостьових будинків, в Іспанії популярні готелі в історичних будівлях, а в Угорщині розвинено кінний туризм [13]. Крім того, у Латвії на державному рівні було прийнято низку нормативів для підтримки агротуризму, що дало змогу вдвіть збільшити кількість місць прийому туристів у сільській місцевості. Уряд підтримує цю діяльність через законодавчі ініціативи та сприяє професійному навчанню господарів [16].

В Австрії популяризовано активні форми відпочинку на фермах, зокрема участь туристів у приготуванні молокопродуктів або вигоні худоби, що поєднується з екологічним туризмом [16]. Також в країні фермерський туризм активно підтримується державою та місцевими громадами, особливо у гірських районах. Туристи залучаються до збору лікарських трав, приготування молокопродуктів, вигону худоби, що поєднується з активним дозвіллям і екологічним туризмом [9].

У Великобританії активно розвивається концепція «Bed & Breakfast», що створює сприятливі умови для відпочинку в сільській місцевості та забезпечує самозайнятість сільських жителів [16].

У Німеччині особливу увагу приділено створенню умов для бюджетного відпочинку в периферійних регіонах, з упором на комфорт проживання та доступність для туристів без використання дорогої інфраструктури [16]. Також основна увага приділяється розвитку туризму в периферійних регіонах. Фермерський туризм організовується як бюджетний відпочинок на природі, без дорогих інвестицій, але з комфортними умовами проживання. Цей вид діяльності також не завжди підлягає оподаткуванню, а підтримка надається через регіональні програми [9].

Польща є прикладом для України завдяки географічній і ментальній близькості. Тут діє система дорадчих служб, що допомагає фермерам у започаткуванні агротуристичної діяльності. Крім того, передбачено податкові пільги, а категоризація садиб здійснюється добровільно. Уряд надає фінансову підтримку проектам, пов'язаним із розвитком сільського туризму, особливо в депресивних регіонах. Закони країни також дозволяють не реєструвати фермерів як суб'єктів підприємницької діяльності, якщо діяльність ведеться в межах садиби [14].

Латвія має значний законодавчий досвід у розвитку агротуризму. Держава сприяє розвитку сільських садиб, підтримує їх навчання, сприяє міжнародному туризму. Діяльність фермерів звільняється від оподаткування

за певних умов, а категоризація місць проживання розвинена та чітко врегульована [9].

Для більш детального порівняння організації фермерського туризму в Україні та країнах Європи наведено таблицю 1.4.

Таблиця 1.4 – Порівняльна характеристика організації фермерського туризму в Україні та деяких країнах Європи

Країна	Модель організації	Особливості
Польща	Спеціалізовані агросадиби	Підтримка дорадчих служб, податкові пільги, добровільна категоризація, простота ведення діяльності [14].
Франція	Ферми з тематичними спеціалізаціями	Винні, гастрономічні, кінні тури; активна роль асоціацій, державна підтримка [5].
Австрія	Сімейні ферми з активною участю	Екотуризм, практична участь туристів у господарстві, підтримка на рівні громад [9].
Німеччина	Бюджетний сільський туризм	Комфортне проживання без інвестицій у складну інфраструктуру; підтримка периферійних регіонів [9].
Латвія	Ліцензовані сільські садиби	Розвинена категоризація, державна підтримка, пільгове оподаткування, міжнародна орієнтація [9].
Україна	Переважно індивідуальні ініціативи	Відсутність єдиного закону, низька правова визначеність, нестача інфраструктури [16].

Таким чином, міжнародний досвід свідчить про широкі можливості фермерського туризму для стимулювання місцевої економіки, збереження культурної спадщини та розвитку підприємництва на селі. Для України

актуальним є вивчення успішних моделей і адаптація їх з урахуванням національних реалій та ресурсного потенціалу.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКОГО ТУРИЗМУ ЗА МАТЕРІАЛАМИ КІННОЇ ФЕРМИ «HORSE FARM»

2.1 Аналіз ринку фермерського туризму в Україні

Фермерський туризм в Україні, як підвиди сільського зеленого туризму, набуває дедалі більшого значення у контексті диверсифікації сільської економіки, підвищення зайнятості сільського населення та збереження етнокультурної спадщини. Цей напрям включає інтеграцію туристичних послуг у традиційну фермерську діяльність, де господарства стають осередками не лише аграрного виробництва, а й дозвілля, пізнавального та оздоровчого відпочинку.

Наукові дослідження свідчать, що одним із провідних стимулів розвитку фермерського туризму є пошук альтернативних джерел доходу для сільських господарств, зокрема у регіонах із складною економічною ситуацією. Перевага фермерського туризму полягає в ефективному використанні наявного ресурсного потенціалу: землі, праці, інфраструктури, побуту, а також культурно-історичної спадщини [8].

Формування ринку фермерського туризму в Україні має нерівномірний характер. Найбільш активний розвиток спостерігається у Карпатському регіоні, а також у Львівській, Чернівецькій, Хмельницькій та Закарпатській областях. Про це свідчать статистичні дані, наведені у таблиці 2.1, де зафіксовано частку туристів, кількість садиб та днів роботи фермерських садиб у різних областях України у 2022-2023 роках

Формування ринку фермерського туризму в Україні має нерівномірний характер. Найбільш активний розвиток спостерігається у Карпатському регіоні, а також у Львівській, Івано-Франківській, Чернівецькій, Закарпатській та Хмельницькій областях. Згідно з аналітичними даними, викладеними у дослідженні Тищук І. В. та Ільїної О.

В., саме ці регіони демонструють найвищу концентрацію туристичних потоків, кількості сільських садиб та тривалості туристичного сезону у 2022–2023 роках.[21] На основі цих даних прикладається таблиця 2.1.

Таблиця 2.1 – Частка регіонів-лідерів за показниками діяльності фізичних осіб-підприємців у сфері сільського (зеленого) туризму в Україні у 2022-2023 роках, %

Область	Кількість туристів		Кількість садиб		Кількість днів роботи
	2022	2023	2022	2023	2023
Івано-Франківська	34,2	36,8	59,1	61,3	60,2
Львівська	21,4	24,5	18,7	19,9	18,0
Чернівецька	9,3	10,5	6,1	7,2	5,3
Хмельницька	6,0	7,4	2,3	3,0	2,4
Закарпатська	4,6	6,3	3,1	4,4	4,6
Інші області	24,5	14,5	10,7	4,2	9,5

Аналіз даних, наведених у таблиці 2.1, свідчить про стійке зростання показників діяльності у сфері сільського туризму в провідних регіонах України протягом 2022-2023 років. Найбільш динамічний розвиток демонструє Івано-Франківська область, де спостерігається стабільне збільшення кількості туристів (з 34,2% до 36,8%) та приріст кількості садиб до 61,3%, що свідчить про активне залучення місцевого населення до фермерського туризму. Львівська область також покращила свої позиції, зокрема за рахунок зростання туристичного потоку та розширення бази садиб. Чернівецька та Закарпатська області демонструють помірне, але стабільне зростання як за кількістю туристів, так і за кількістю садиб. Хмельницька область, хоча і займає нижчу позицію за загальною кількістю відвідувачів, показала позитивну динаміку (+1,4% туристів, +0,7% садиб), що свідчить про зростання зацікавленості у розвитку зеленого туризму в регіоні.

Разом з тим, у категорії «інші області» простежується тенденція до скорочення частки, що може свідчити про концентрацію фермерського туризму саме в традиційно активних регіонах або про зниження туристичної активності в центральних і східних регіонах у зв'язку з безпековими викликами.

Згідно з дослідженням Збарського В. К. та Грибової Д. В., модель створення туристичного об'єкта на базі фермерського господарства передбачає відносно невеликі інвестиції. Очікувана структура доходів і витрат демонструє перспективу економічної доцільності такої форми підприємництва.

Варто звернути увагу, що, попри нижчу продуктивність праці у зеленому туризмі, його перевага полягає у рівномірному надходженні доходів протягом року. Порівняльна оцінка ефективності використання людських ресурсів у різних формах сільського господарства наведена в таблиці 2.2 [8].

Таблиця 2.2 - Порівняльний аналіз ефективності використання людських ресурсів у різних формах сільської економічної діяльності, грн на 1 люд.-год.

Показник	Зелена садиба	Фермерське господарство	Особисте сел. господарство
Виручка	23,4	519,1	346,4
Матеріальні затрати	6,7	101,7	67,8
Умовна заробітна плата	15,8	6,3	8,3
Валовий дохід	16,8	417,4	278,6
Чистий дохід	0,9	411,1	270,3

Як свідчить аналіз, хоча рівень виручки у фермерських господарствах значно вищий, зелений (зокрема фермерський) туризм має нижчий рівень витрат і дозволяє мінімізувати ризики сезонного заробітку, особливо у межах сімейного бізнесу.

Окрім економічних вигод, важливим є і соціальний ефект: підвищення рівня зайнятості, формування позитивного іміджу території, збереження сільської інфраструктури та культурної спадщини [4, 20]. Це особливо актуально в контексті сучасних викликів для сільських територій.

Таким чином, фермерський туризм є перспективним сегментом туристичного ринку України, який має усі передумови для стабільного розвитку. Він поєднує підприємницьку ініціативу, соціальну відповідальність та сталий розвиток.

2.2 Загальна характеристика кінної ферми «Horse Farm»

Кінна ферма «Horse Farm» (ФОП Рашова Д.В.) розташована в місті Хмельницькому, в екологічно сприятливій зоні поблизу лісу та поля, що створює ідеальні умови для кінного туризму. Заснована у 2016 році на базі родинного господарства, ферма поєднує традиційне тваринництво з туристичною діяльністю. Такий підхід дозволив сформувати гнучку бізнес-модель, орієнтовану як на прибуток, так і на соціальні цілі.

Основна діяльність підприємства охоплює організацію кінних прогулянок, проведення фотосесій, розведення та продаж коней, а також реалізацію кобилячого молока. Крім того, ферма запровадила соціальні ініціативи для підтримки родин загиблих військових, внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та інших вразливих категорій населення. Візуальне представлення бренду господарства показано на рисунку 2.1.

Рисунок 2.1 – Логотип кінної ферми «Horse Farm»

Утримання тварин здійснюється на відкритій території з накриттями, без традиційних стаєнь. На фермі утримується 17 коней (15 дорослих та 2 лошатка), з якими працює команда з трьох осіб: власниця ферми, інструктор з верхової їзди та доглядальник. Незмінність кадрового складу протягом трьох років сприяє стабільності та якості обслуговування.

Ферма пропонує широкий спектр послуг, що детально відображено в таблиці 2.3. До них належать прогулянки верхи для клієнтів із різним рівнем підготовки, фотозйомки з професійними фотографами, продаж сертифікатів, а також реалізація унікального продукту – кобилячого молока.

Таблиця 2.3 – Основні послуги кінної ферми «Horse Farm»

Послуга	Опис	Ціна
Прогулянки на конях (сад, ліс, поле)	Для початківців і досвідчених вершників	400-700 грн
Фотосесії	З конями, з професійним фотографом	400 грн/кінь
Продаж кобилячого молока	Після народження лошат, 0,5 л	200 грн
Спілкування з кіньми	Безконтактна або тактильна взаємодія	Безкоштовно
Сертифікати	Подарункові, на 1-5 осіб	400 грн/особа
Прогулянки для родин загиблих військових	Пільгова програма (-50%)	200-350 грн

Окремої уваги заслуговує соціальна спрямованість діяльності ферми. З початку повномасштабного вторгнення було запроваджено безкоштовне спілкування з тваринами та спеціальні знижки для членів родин військових. Це дозволяє «Horse Farm» не лише зберігати клієнтську базу, а й формувати лояльне соціально орієнтоване середовище довкола бренду.

З економічної точки зору ферма демонструє стабільний розвиток. Попри зниження загальної мобільності населення у зв'язку з війною, дохід у 2024 році склав близько 40 тис. грн. Основними статтями витрат залишаються пальне та утримання тварин. Аналіз основних показників діяльності ферми наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз основних показників діяльності кінної ферми

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Динаміка 2022–2024
Кількість коней	13	15	17	+ 4
Доходи від основної діяльності (тис. грн)	100	200	250	+ 150
Витрати на утримання господарства (тис. грн)	240	250	260	+ 20
Кількість клієнтів за рік (осіб)	50	300	420	- 30
Працівники (осіб)	3	3	3	незмінно

Як видно з таблиці 2.4, основні показники діяльності кінної ферми «Horse Farm» упродовж 2022-2024 років демонструють стабільне зростання. Кількість коней збільшилася на 30,8% – з 13 до 17 голів, що свідчить про поступове розширення поголів'я та зміцнення виробничого потенціалу. Доходи від основної діяльності зросли в 2,5 рази – зі 100 до 250 тис. грн, при цьому витрати на утримання господарства зросли лише на 8,3%, що вказує на ефективне управління фінансами та оптимізацію витрат.

Особливо вражає динаміка зростання клієнтопоточку – з 50 осіб у 2022 році до 420 осіб у 2024-му. Такий стрибок є результатом активного просування послуг, зокрема соціальних ініціатив, які допомогли охопити ширшу аудиторію. Стабільна чисельність працівників (3 особи протягом трьох років) свідчить про кадрову сталість та злагоджену роботу колективу.

Таким чином, кінна ферма «Horse Farm» демонструє успішну модель фермерського туризму, що базується на гармонійному поєднанні стабільного економічного розвитку та соціально орієнтованої місії. Динамічне зростання кількості коней, подвоєння доходів протягом трьох років і збереження кадрової стабільності свідчать про ефективне управління ресурсами навіть в умовах воєнного часу. Різноманітність послуг, адаптованих під потреби як платоспроможних клієнтів, так і вразливих категорій населення, підвищує стійкість ферми на ринку. Завдяки соціальним ініціативам, доступній ціновій політиці та використанню локальних ресурсів, «Horse Farm» утвердилася як конкурентоспроможне, відповідальне та перспективне підприємство у сфері сільського туризму.

2.3 Оцінка основних послуг кінної ферми «Horse Farm»

Основою діяльності кінної ферми «Horse Farm» є надання туристичних, оздоровчих і рекреаційних послуг, орієнтованих як на індивідуального, так і на сімейного клієнта. Усі послуги ферми можна умовно поділити на три основні категорії: кінні прогулянки, супровідні фото- та сертифікатні продукти, а також спеціальні соціальні ініціативи, спрямовані на підтримку вразливих груп населення.

Аналіз послуг, запропонованих фермою, свідчить про їхній мультиформатний характер: вони охоплюють як комерційні формати (прогулянки, фотосесії, продаж молока), так і безкоштовні або пільгові

сервіси (спілкування з тваринами, знижки для дружин загиблих військових тощо). Деталізований опис цих послуг наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Характеристика основних послуг кінної ферми «Horse Farm»

Назва послуги	Опис	Орієнтовна вартість
Прогулянки по саду	Для клієнтів з будь-яким рівнем підготовки	400 грн
Прогулянки по лісу	Для початківців і досвідчених вершників	400 грн
Прогулянки по полю	Лише для досвідчених клієнтів	700 грн
Фотосесії	Індивідуальні чи сімейні зйомки з кіньми на території ферми	400 грн/кінь
Продаж кобилячого молока	Після народження лошат, натуральне молоко, 0,5 л	200 грн
Подарункові сертифікати	Прогулянки або фотосесії для 1–5 осіб	400 грн/особа
Прогулянки для дружин загиблих	Пільговий тариф (-50%)	200-350 грн
Спілкування з тваринами	Безкоштовне емоційне спілкування, дотикова терапія	Безкоштовно

У наведеній таблиці простежується чітке розмежування між комерційними та соціальними послугами. Це свідчить про прагнення підприємства охопити якомога ширшу аудиторію, включаючи осіб, які не мають змоги оплачувати рекреаційні послуги, але потребують емоційної підтримки.

Оцінюючи ефективність основних послуг, можна виділити кілька ключових чинників:

1. Доступність цін. У порівнянні з середньоринковими показниками у сфері кінного туризму, послуги ферми залишаються доступними, що особливо важливо в умовах воєнного часу. Прогулянки стартують від 400 грн, а сертифікати дозволяють дарувати досвід іншим, не вимагаючи фізичного візиту замовника.

2. Унікальність продуктів. Продаж кобилячого молока виділяє ферму на тлі інших подібних підприємств. Завдяки високій біологічній цінності цей продукт має попит серед цільової аудиторії, яка цікавиться оздоровленням.

3. Емоційна цінність. Послуги, що включають спілкування з тваринами або знижки для дружин загиблих військових, мають додаткову терапевтичну функцію. Вони сприяють зменшенню тривожності та соціальній адаптації клієнтів, особливо вразливих груп.

Згідно з аналітичними спостереженнями персоналу ферми, найпопулярнішими є прогулянки по лісу та фотосесії, що обумовлено комфортним природним середовищем та візуальною привабливістю результатів. Окремі категорії клієнтів відзначають ефект «перезавантаження» після взаємодії з кіньми, що свідчить про нематеріальну цінність таких послуг.

Таким чином, структура послуг ферми «Horse Farm» відповідає сучасним запитам туристів: вона поєднує розваги, оздоровлення та емоційну реабілітацію. Універсальність та гнучкість цінової політики дозволяють підприємству задовольняти як платоспроможний попит, так і потреби в соціальній підтримці. Такий підхід формує довіру до бренду та забезпечує сталість клієнтського потоку навіть у кризових умовах.

РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКОГО ТУРИЗМУ

3.1 Проблем, що стримують розвиток фермерського туризму в Україні загалом і ферми «Horse Farm» зокрема

Фермерський туризм в Україні продовжує залишатися перспективною, але малорозвиненою формою підприємництва, що зумовлено низкою системних бар'єрів. Його становлення гальмується як на національному рівні, так і на рівні окремих господарств, таких як ферма «Horse Farm».

Однією з ключових проблем є відсутність чіткої законодавчої бази. В Україні досі не закріплено у нормативних документах уніфікованого поняття «зеленого» або «фермерського» туризму, що породжує правову невизначеність у статусі господарств і процедурі надання туристичних послуг [18]. Відсутність стандартів і регламентів унеможливорює правову підтримку дрібних фермерів, які змушені працювати або на межі правового поля, або витратити надмірні ресурси на легалізацію своєї діяльності.

Другою суттєвою перешкодою є низький рівень державної підтримки. У більшості випадків агротуристичні господарства не мають доступу до грантів, субсидій чи пільгового оподаткування. У країнах Європи фермерський туризм активно підтримується як інструмент сталого розвитку сільських територій, в Україні ж подібна підтримка або відсутня, або носить фрагментарний характер [18].

На прикладі ферми «Horse Farm» чітко простежуються типові проблеми мікропідприємств аграрного туризму. Підприємство має обмежений кадровий потенціал: усі ключові функції (управління, інструкторська діяльність, догляд за тваринами) виконуються трьома працівниками, що унеможливорює масштабування або обслуговування більшої кількості клієнтів у пікові періоди.

Фінансове навантаження на ферму також є значним. Зростання витрат на пальне (96 тис. грн на рік), утримання тварин, виробництво кормів і інші базові витрати – при прибутковості на рівні 40 тис. грн на рік – суттєво обмежує інвестиційну спроможність господарства.

Окремою проблемою є відсутність спеціалізованої інфраструктури. На фермі немає критих стаєнь, що унеможлиблює комфортний прийом туристів у негоду або взимку. Це робить діяльність сезонною та знижує туристичну привабливість об'єкта для вимогливіших клієнтів.

Погіршення ситуації викликала повномасштабна війна, яка призвела до зниження кількості відвідувачів, скорочення внутрішнього туризму та підвищення логістичних ризиків. Частина агротуристичних об'єктів припинила роботу, інші, як ферма «Horse Farm», змушені адаптуватися через зниження цін, запровадження соціальних ініціатив, надання безкоштовних послуг для родин військових тощо. Але ці заходи – радше інструменти виживання, ніж сталого розвитку [1].

Крім того, в Україні спостерігається низький рівень поінформованості населення про можливості фермерського туризму. Відсутність соціальної реклами, слабка інтеграція агротуристичних господарств у туристичну інфраструктуру регіонів, нестача партнерств із туристичними операторами або онлайн-платформами ще більше звужує коло потенційних клієнтів [6].

Не менш актуальною є кадрова проблема – переважна більшість працівників таких господарств не мають спеціальної підготовки у сфері туризму, не володіють іноземними мовами, не орієнтуються в сучасних вимогах до сервісу. Це ускладнює розвиток екскурсійної діяльності, формування туристичних маршрутів і залучення міжнародних відвідувачів [2].

Проблеми інфраструктурного характеру також залишаються серйозною перепорою. Це і поганий стан доріг у сільських регіонах, і відсутність громадського транспорту, і слабка цифровізація (нестача онлайн-букінгу, інформаційних порталів, сайтів господарств), що робить подорож до

фермерських локацій складною й менш привабливою. Для узагальнення та систематизації наявних проблем прикладається таблиця 3.1.

Таблиця 3.1 – Основні проблеми розвитку фермерського туризму на прикладі ферми «Horse Farm»

№ з/п	Проблема	Характеристика прояву на фермі «Horse Farm»
1	Відсутність законодавчої бази	Відсутнє визначення «фермерського туризму» у нормативних документах
2	Відсутність стандартів і регламентів	Неможливо отримати правову підтримку, легалізація діяльності потребує надмірних ресурсів
3	Низький рівень державної підтримки	Відсутній доступ до грантів, субсидій, пільгового оподаткування
4	Обмежений кадровий потенціал	Усі функції виконують лише троє працівників
5	Високе фінансове навантаження	Витрати перевищують доходи
6	Відсутність спеціалізованої інфраструктури	Немає критих стаєнь, діяльність сезонна
7	Наслідки повномасштабної війни	Скорочення турпотoku, запровадження безкоштовних послуг для родин військових
8	Низький рівень поінформованості населення	Слабка інтеграція в туристичну інфраструктуру. Нестача онлайн-букінгу, інформаційних порталів, сайтів господарств
9	Відсутність спеціальної підготовки персоналу	Працівники не мають туристичної освіти, не володіють іноземними мовами
10	Проблеми інфраструктурного характеру	Погані дороги, відсутність транспорту

Загалом, аналіз показує, що проблеми ферми «Horse Farm» типові для більшості українських агротуристичних підприємств. Вони включають як об'єктивні обставини – війну, відсутність державної підтримки, інфраструктурну відсталість, так і внутрішні – брак персоналу, обмежену

фінансову спроможність, відсутність цифрового позиціонування. Розв'язання цих проблем можливе лише за умови комплексного підходу, що включає нормативно-правову підтримку, розвиток людського капіталу, вдосконалення інфраструктури та інформаційно-маркетингове забезпечення фермерських господарств.

3.2 Розробка реабілітаційної програми «Відновлення через природу: іпотерапія для ветеранів» для покращення діяльності кінної ферми

У сучасних умовах соціальної напруги, викликаній збройним конфліктом в Україні, питання психологічної та фізичної реабілітації ветеранів набуло особливої актуальності. Іпотерапія, як форма терапевтичного впливу за допомогою взаємодії з конем, демонструє високу ефективність у процесі емоційного, моторного та когнітивного відновлення. Реалізація спеціалізованої програми з іпотерапії на базі фермерського господарства може стати не лише соціально значущою ініціативою, а й інструментом підвищення конкурентоспроможності господарства у сфері фермерського туризму.

Програма «Відновлення через природу: іпотерапія для ветеранів» передбачає створення умов для системного надання послуг емоційної та фізичної підтримки учасникам бойових дій і членам їхніх родин. Основні компоненти програми розглянемо в таблиці 3.2.

Такі програми широко застосовуються у країнах Європи, зокрема в Нідерландах, Фінляндії, Норвегії, де агротуризм виступає не лише формою дозвілля, а й інструментом соціального оздоровлення та реабілітації населення.

Таблиця 3.2 - Основні компоненти програми «Відновлення через природу: іпотерапія для ветеранів»

Компоненти	Ознаки
регулярні індивідуальні або групові заняття з іпотерапії	заняття з кваліфікованим інструктором, які сприяють фізичній реабілітації, покращенню балансу, моторики та координації
елементи соціальної інтеграції	взаємодія з природою, догляд за тваринами, участь у спільних заходах сприяє зниженню тривожності та соціальній адаптації
консультації з психотерапевтом	фахова психологічна підтримка на місці або за партнерською програмою
творча реабілітація	майстер-класи з арт-терапії, гончарства, малювання або ремесел
тури вихідного дня	короткострокове перебування з оздоровчою, реабілітаційною та туристичною програмою

Наприклад, у Фінляндії розроблено державну програму Sustainable Travel Finland, в межах якої підтримується розвиток організованого відпочинку з терапевтичним ефектом, орієнтованого на емоційне благополуччя людини [18].

Досвід Нідерландів свідчить про успішну реалізацію програм агротерапії, у тому числі у форматі психоемоційної підтримки для ветеранів, людей із ПТСР та осіб з інвалідністю. Ефективність такого формату пояснюється поєднанням фізичного навантаження, емоційної взаємодії з твариною та заспокійливої атмосфери природного середовища [18].

Запровадження аналогічної програми в українських реаліях є надзвичайно актуальним. Згідно з дослідженнями, іпотерапія сприяє зниженню тривожності, покращенню координації рухів, стабілізації психоемоційного стану, що є особливо важливим для осіб, які повернулися з фронту або пережили травматичні події [17].

Програма «Відновлення через природу» також має економічний потенціал. Залучення ветеранів до іпотерапевтичних сесій у форматі курсів, програм вихідного дня або групових заїздів дозволяє не лише

диверсифікувати послуги ферми, а й залучити нові сегменти клієнтів, у тому числі через співпрацю з ветеранськими організаціями, благодійними фондами, медичними центрами. У перспективі така діяльність може отримати підтримку з боку міжнародних грантових програм, які активно інвестують у проекти реабілітації та психосоціального супроводу військових.

Важливим фактором успіху є також можливість реалізації програми на вже наявній базі, без необхідності суттєвих інвестицій у нову інфраструктуру. Наявність коней, відкритого простору, сформованого клієнтського сервісу та досвіду у сфері туризму створює передумови для швидкого запуску проєкту. Однак для подальшого розвитку буд необхідно модернізувати матеріально-технічну базу, а саме облаштувати зони для іпотерапії, оновити обладнання, створити більше зручностей для клієнтів.

Також не потрібно забувати про підготовку персоналу та розвиток партнерства з волонтерськими фондами і медичними закладами стосовно проведення тренінгів з іпотерапії та психосоціальної підтримки, що підвищать якості послуг, та надасть змогу приймати участь у соціальних програмах.

Ініціатива сприятиме:

- підвищенню соціальної значущості ферми;
- розширенню спектра послуг;
- залученню нових клієнтських груп;
- формуванню позитивного іміджу підприємства;
- створенню умов для участі у соціальних і грантових програмах.

Для узагальнення рекомендацій, що мають на меті покращення діяльності кінної ферми, наводиться таблиця 3.3.

Таблиця 3.3 – Рекомендовані пропозиції щодо удосконалення діяльності кінної ферми

№ з/п	Назва заходу	Зміст заходу	Очікуваний результат
1	Запровадження іпотерапевтичної програми	Створення комплексної програми для ветеранів з індивідуальними і груповими заняттями	Покращення психоемоційного та фізичного стану ветеранів, розширення послуг ферми
2	Модернізація матеріально-технічної бази	Облаштування зон для іпотерапії, оновлення обладнання, створення зручностей для клієнтів	Підвищення рівня безпеки, комфорту і привабливості господарства
3	Підготовка персоналу та розвиток партнерств	Проведення тренінгів з іпотерапії та психосоціальної підтримки; укладення договорів про співпрацю з фондами і медичними закладами	Підвищення якості послуг, розширення мережі клієнтів, участь у соціальних програмах

Таким чином, програма «Відновлення через природу: іпотерапія для ветеранів» є водночас соціальним інструментом, маркетинговим рішенням і стратегічним кроком у напрямку стійкого розвитку фермерського туризму в умовах поствоєнного відновлення. Вона інтегрує кращі європейські практики реабілітації, адаптовані до українського контексту, й може стати успішною моделлю для інших фермерських господарств.

ВИСНОВКИ

У ході написання кваліфікаційної роботи було проведено комплексне дослідження теоретичних, аналітичних та прикладних аспектів розвитку фермерського туризму як соціально-економічного інструменту в умовах війни. Дослідження здійснювалося на прикладі діяльності кінної ферми «Horse Farm» (ФОП Рашова Д.В.), що функціонує у місті Хмельницькому.

У першому розділі було визначено поняття фермерського туризму, його принципи, основні види, а також специфіку організації цього виду туристичної діяльності. Розглянуто міжнародний досвід функціонування фермерського туризму в країнах Європейського Союзу, Великобританії, Канади, США, що показав – цей сегмент має значний потенціал для реабілітації, зайнятості населення та збереження локальної ідентичності. Виявлено, що фермерський туризм є не лише формою дозвілля, а й ефективним інструментом підтримки психоемоційного стану людей, зокрема у післякризових ситуаціях.

У другому розділі проаналізовано проблеми, що стримують розвиток фермерського туризму в Україні загалом і ферми «Horse Farm» зокрема. Та виявили, що вони включають об'єктивні обставини – війну, відсутність державної підтримки, інфраструктурну відсталість, так і внутрішні – брак персоналу, обмежену фінансову спроможність, відсутність цифрового позиціонування. Розв'язання цих проблем можливе лише за умови комплексного підходу, що включає нормативно-правову підтримку, розвиток людського капіталу, вдосконалення інфраструктури та інформаційно-маркетингове забезпечення фермерських господарств. Також, проаналізували діяльність кінної ферми «Horse Farm» як прикладу агротуристичного підприємства в Україні. Досліджено організаційну структуру, спектр послуг, цінову політику, соціальні ініціативи та динаміку розвитку ферми у 2022-2024 роках. З'ясовано, що попри обмежені ресурси, підприємство демонструє

зростання доходів, збільшення кількості коней, стабільність клієнтського потоку, а також активне включення до соціальних програм для ветеранів і родин військовослужбовців. Також виявлено підвищений інтерес до реабілітаційних послуг на базі фермерських господарств, що створює передумови для формування нових спеціалізованих напрямів діяльності.

У третьому розділі розроблено пропозиції щодо впровадження спеціалізованої програми «Відновлення через природу: іпотерапія для ветеранів». Ця ініціатива передбачає системну роботу з учасниками бойових дій через регулярні сесії іпотерапії, залучення психологів, проведення арт-терапії та створення умов для короткотривалого відпочинку у природному середовищі. Запропоновано налагодити співпрацю з ветеранськими організаціями, фондами та медичними закладами з метою охоплення ширшої цільової аудиторії. Також розглянуто можливість залучення грантових коштів для розвитку інфраструктури та підготовки персоналу.

Програма «Відновлення через природу» розрахована на військовослужбовців, ветеранів, осіб з ПТСР, а також їхніх родин. Очікується, що її впровадження забезпечить не лише емоційне та психічне відновлення учасників, а й зміцнить позиції ферми на туристичному ринку. Водночас ініціатива дозволить урізноманітнити наявні послуги, посилити соціальну місію підприємства та збільшити його рентабельність. У довготривалій перспективі така програма може стати зразком для впровадження на інших фермерських господарствах.

Рекомендується впровадити програму «Відновлення через природу» та паралельно здійснювати модернізацію матеріально-технічної бази, підготовку кадрів і розвиток партнерських зв'язків. Це дозволить створити стійку, емоційно безпечну та економічно ефективну модель реабілітаційного фермерського туризму, адаптовану до умов сучасної України.

Отже, фермерський туризм в Україні має вагомий соціально-економічний потенціал. Досвід кінної ферми «Horse Farm» свідчить, що навіть у складних умовах війни можна успішно поєднувати прибуткову

діяльність з наданням реабілітаційних і соціальних послуг. Запропоновані заходи відповідають актуальним викликам українського суспільства та можуть бути масштабовані за підтримки з боку держави та міжнародних організацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артюх К. Вплив війни на розвиток туристичної галузі України. Економіка і суспільство. 2022. № 9. С. 132-138.
2. Безкоровайна Л. В. Професійна підготовка фахівців у сфері туризму. ScienceRise: Pedagogical Education. 2017. № 3. С. 4-7.
3. Біркович В. І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України. Стратегічні пріоритети. 2008. № 1(6). С. 137-143.
4. Гальків Л. І., Килин О. В. Чинники та соціально-економічні ефекти розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Національний університет "Львівська політехніка". 2015.
5. Гловацька В. В. Послуги господарств населення із сільського зеленого туризму. Економіка АПК. 2006. № 10. С. 148-155.
6. Гончарова Л. Стан інформаційного забезпечення сільського туризму в Україні. Економіка. 2020. № 5. С. 94-97.
7. Горішевський П., Васильєв В., Зінько Ю. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2003. 148 с.
8. Збарський В. К., Грибова Д. В. Моделювання форм розвитку зеленого туризму в Україні. Економічний простір. 2020. № 159. С. 38-47.
9. Зарубіжний досвід ефективного розвитку сільського зеленого туризму. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Полтава: ПУЕТ, 2017. С. 384-386.
10. Зінченко А. І. Маркетинг підприємств зеленого туризму: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Київ: КНТЕУ, 2012. 215 с.
11. Костриця М. М. Підприємницькі засади розвитку сільського туризму: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Житомир: ЖДТУ, 2008. 213 с.
12. Махиня С. О. Сучасні тенденції розвитку сільського зеленого туризму в умовах децентралізації. Вісник ХНТУ. 2020. № 3(2). С. 216-221.

13. Молнар О. Особливості розвитку сільського зеленого туризму у Польщі. Наукові праці. 2012. № 5. С. 132-136.
14. Наукові основи та практичні підходи до організації фермерського туризму в Україні. Матеріали конф. Ужгород, 2020.
15. Пінчук Т. А. Агротуризм як форма підприємництва у сільській місцевості. Науковий вісник Ужгородського університету. 2009. Спецвип. 28, ч. 3. С. 49.
16. Пітюлич М. М., Михайлюк І. І. Особливості функціонування сільського туризму в Україні. Економіка. Спецвип. 33. С. 155-157.
17. Савченко І. В., Коваленко Р. С. Іпотерапія як метод реабілітації: перспективи впровадження в Україні. Соціальна робота та охорона здоров'я. 2021. № 4. С. 103–107.
18. Севастьянов Р., Донченко О. Проблеми розвитку зеленого туризму в Україні і світі. Підприємництво та управління розвитком соціально-економічних систем. 2023. № 2. С. 246–257.
19. Сердюкова О. М. Сутність сільського зеленого туризму. Економіка та держава. 2014. № 3. С. 87-90.
20. Тищук І., Ільїна О. Сільський зелений туризм в Україні: стан, динаміка, міжнародний досвід. Географічний часопис. 2024. № 3.
21. Тищук І. В., Ільїна О. В. Сільський зелений туризм: конспект лекцій. 2023. 94 с.
22. Medlik S. Dictionary of Travel, Tourism and Hospitality. London: Butterworth-Heinemann, 1993. 237 p.